

УДК 347.732

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.12-3.06>

Буга Г.С.

к.ю.н.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2  
Донецький юридичний інститут МВС України*

## ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Зростання економічних правопорушень, корупції, що відбулося практично в усіх сферах господарювання, завдає непоправної шкоди розвитку суспільства та держави. Зазначене негативно впливає на формування та діяльність органів державної влади, підриває довіру громадян до неї, до авторитету демократичних інститутів і цінностей, а зрештою – загрожує національній безпеці України, викликаючи занепокоєння громадськості та міжнародних експертів.

Соціально-економічний розвиток держави обумовлює потребу забезпечення безпеки на ринку фінансових послуг. Особливу увагу слід приділяти захисту приватних інвесторів, оскільки пересічні громадяни здебільшого мають незначний досвід вкладання своїх коштів та обмежені можливості щодо відновлення порушених прав. Загостренню ситуації на фінансовому ринку незалежної України сприяли економічні диспропорції на старті ринкових реформ, послаблення системи державного регулювання і контролю, недосконалість правової бази та інші об'єктивні чинники. У поєднанні з утратою довір'я населення до інститутів влади це створило передумови для поширення різних виявів фінансового шахрайства під прикриттям трастових компаній, інвестиційних фондів та інших небанківських фінансово-кредитних установ [1, с. 39].

Забезпечення безпеки на ринку небанківських фінансових послуг виступає одним з пріоритетних напрямів національної безпеки у фінансовій сфері. Фінансові інститути піддаються низці ризиків, які притаманні еконо-

міці: інвестиційному, валютному, кредитному, процентному, інфляційному, податковому та ін. Політика управління фінансовими ризиками повинна скласти основу стратегії розвитку фінансового сектору і включати розробку системи заходів щодо виявлення і попередження високих ризиків та негативних наслідків, зумовлених ними [2, с. 55].

Відповідно до Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері від 15 серпня 2012 р. [3] національна безпека у фінансовій сфері включає питання безпеки в бюджетній сфері, у сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору, податковій сфері, сфері фінансів реального сектору економіки, банківській сфері, сфері валютного ринку та у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектору. Характерними ознаками національної безпеки у фінансовій сфері є збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність забезпечити ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави. Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатньо ефективне застосування механізмів, спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ і чинників, що призводить до створення зовнішніх та внутрішніх загроз безпеці у фінансовій сфері.

Загалом фінансова безпека є складовим елементом економічної безпеки держави. Сьогодні існує три підходи до визначення економічної безпеки, а саме: функціональний,

системно-забезпечувальний (або інституціональний) та комбінаційний (комплексний) [4, с. 46]. Зважаючи на окреслену вище позицію щодо визначення складовою частиною економічної безпеки фінансову безпеку, саме такі підходи можна виділити й при визначенні фінансової безпеки.

Щодо першого підходу – функціонального, то він ґрунтується на ідеї захищеності, тобто фінансову безпеку визначають як стан захищеності. При цьому кожний автор додає власні характеристики цієї категорії. У межах першого підходу можна навести такі визначення дефініції фінансова безпека держави:

стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз у фінансовій сфері [5];

складова економічної безпеки, що характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу негативних чинників (загроз) [3];

захищеність фінансових інтересів держави та суб'єктів господарювання [6].

Відповідно до другого підходу – інституціонального, безпеку складних соціально-економічних систем розглядають у двох аспектах: як стан захищеності та як систему якостей будь-якого соціального цілого, що дає змогу йому, адаптуючись, змінюючи власні концепції, проекти, стратегії, поведінку, внутрішні параметри та структури, розвиватися в найскладніших умовах. Тобто наголошено не на створенні захисту, а на розвитку внутрішніх властивостей, які гарантують більш високий рівень безпеки [7, с. 10–11]. У межах зазначеного підходу фінансова безпека визначається як:

такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати

захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання та населення і загалом – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [8, с. 33–34];

стан фінансово-кредитної сфери країни, що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатністю забезпечувати стійкий економічний розвиток держави [9];

такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної й податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання [10, с. 45];

стан фінансів та фінансових інститутів, за якого досягається гарантований захист національних економічних інтересів, гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи та всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі; готовність і здатність фінансових інститутів підтримувати соціально-політичну стабільність у суспільстві [11, с. 171];

захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку й обслуговування фінансових зобов'язань [12, с. 12].

Таким чином, інституціональний підхід у визначенні сутності фінансової безпеки має найбільшу кількість прихильників. Водночас цим визначенням притаманна розгалуженість і намагання перелічити всі особливості фінансових інтересів держави, які мають бути забезпеченими.

На основі доктринального тлумачення розглядуваної дефініції можна запропонувати виокремлення ще одного підходу до її визна-

чення – біхевіористського (поведінкового), тому що деякі автори дефініцію «фінансова безпека» розглядають з позиції домінуючого значення її поведінкової характеристики, тобто зміни свого стану залежно від зовнішнього впливу – діяльності держави та уповноважених органів. У межах запропонованого підходу слід виділити такі визначення фінансової безпеки:

забезпечення такого розвитку фінансової системи та фінансових відносин і процесів в економіці, за якого створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності розвитку держави, збереження цілісності та єдності фінансової системи (у тому числі грошової, бюджетної, кредитної, податкової та валютної систем), успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз держави у фінансовій сфері [13];

ужиття цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної і монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи й створення сприятливого інвестиційного клімату [14];

створення умов стійкого, надійного функціонування фінансової системи країни, держави, регіону, що запобігають виникненню фінансової кризи, дефолту, деструкції фінансових потоків, збої у забезпеченні основних учасників економічної діяльності фінансовими ресурсами, порушення стабільності грошового обігу [15].

Прихильники комплексного підходу формулюють визначення фінансової безпеки на підставі поєднання вищевикладених підходів. Зокрема, В. Бурцев зазначає, що фінансова безпека держави полягає в здатності державних органів забезпечувати стійкість окремих інституцій (наприклад, економічного розвитку держави) і платіжно-розрахункової системи й основних фінансово-економічних параметрів, нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій світових гравців (держав, субдержавних угруповань тощо), тінювих (кланово-корпоративних, мондіалістських, мафіозних тощо) структур на на-

ціональну економічну й соціально-політичну системи тощо [16, с. 51]. У запропонованому визначенні зроблено спробу перерахувати всі фактори, яких повинна забезпечити держава для досягнення фінансової безпеки. Але наведене тлумачення терміна занадто громіздке та складне для сприйняття. Водночас В. В. Бурцев визначає фінансову безпеку через призму таких понять, як стан і діяльність.

Е. С. Дмитренко зазначає, що фінансова безпека – це стан захищеності й забезпечення життєво важливих фінансових інтересів особи, суспільства, держави чи окремих її адміністративно-територіальних утворень правовими, економічними, політичними, кадровими, інформаційними, науковими, оперативнорозшуковими та іншими заходами як усередині держави, так і за її межами, що гарантує фінансову незалежність України та захист її фінансової системи від внутрішніх і зовнішніх загроз [5]. Таким чином, у наведеному визначенні поєднано два підходи – функціональний та поведінковий (біхевіористський). Тому можна стверджувати, що Е. С. Дмитренко дотримується функціонально-біхевіористського підходу. Водночас він з часом змінив свій підхід із суто функціонального (у 2002 р.) на функціонально-біхевіористський (у 2009 р.). Це свідчить про зміну уявлень стосовно поняття фінансової безпеки, що відбувається з розвитком суспільних відносин.

У межах комплексного підходу найбільш розгорнуте визначення досліджуваної дефініції, що синтезує в собі й інституціональний підхід, і функціональний запропонував О. І. Барановський, який відстоює інституціонально-функціональний підхід до формулювання фінансової безпеки [17, с. 28].

Отже, чітке законодавче визначення поняття фінансової безпеки в офіційних документах відсутнє. При тлумаченні зазначеної категорії науковці або розглядають окремі аспекти фінансової безпеки, або пропонують занадто «розгорнуте» її тлумачення. Тобто єдиного визначення поняття «фінансова безпека» на сучасному етапі його вивчення не існує, про

що свідчать результати проведеного аналізу наукових розробок у цій сфері. Систематизувавши наукові погляди щодо категорії «фінансова безпека», О. В. Тихонова пропонує виділяти ще один підхід у визначенні фінансової безпеки – поведінковий (біхевіористський). Таким чином, на її думку, тлумачення дефініції «фінансова безпека» відбувається відповідно до одного з таких підходів: функціонального, інституціонального, біхевіористського та комплексного [18, с. 23].

Неоднозначність понятійного апарату призводить до появи в науці різних точок зору. Але таке різноманіття підходів до визначення фінансової безпеки не свідчить про їх альтернативність. У межах кожного підходу є власні переконливі аргументи та пов'язані з цим переваги. Це дає змогу розглядати фінансову безпеку з різних аспектів та для вирішення окремих завдань за основу обирати той або інший погляд. З метою визначення кримінально-правових та кримінологічних засад забезпечення фінансової безпеки, на думку О. В. Тихонової, необхідно обрати біхевіористський методологічний підхід, тобто визначати фінансову безпеку як систему забезпечення відсутності ризику ймовірного заподіяння неприпустимої шкоди фінансовій системі держави. Запропоноване можна обґрунтувати тим, що криміналізація фінансової сфери держави, зумовлена зовнішніми й внутрішніми загрозами, перешкоджає надійному та стабільному функціонуванню фінансової системи держави. Водночас надійний захист від загроз, який забезпечують органи протидії криміналізації, сприяє стабільності фінансової системи та є фактором її захищеності від можливих загроз та небезпек [18].

Для вироблення засад фінансової безпеки держави необхідна не лише чіткість у визначенні зазначеної категорії, а і її оптимальна структура. Проте в сучасній науці відсутній узагальнений підхід до структури фінансової безпеки держави. Так, О. І. Барановський у складі фінансової безпеки виокремлює валютну й бюджетну безпеку, безпеку

інвестиційної діяльності, фінансову безпеку банків, безпеку страхового ринку, довірчого управління майном та фондового ринку [17]. Складові фінансової безпеки, запропоновані М. М. Єрмошенком, подібні до визначених О. І. Барановським, проте перший кожному складову розглядає з точки зору відповідного сектора суспільних відносин. Отже, він виділяє безпеку грошово-кредитного, бюджетного, валютного, банківського, інвестиційного, фондового та страхового секторів. В. Т. Шлемко, аналізуючи фінансову безпеку, виділяє меншу кількість складових, а саме: фінансову, грошово-кредитну, валютну, банківську, бюджетну та податкову безпеку [10].

Розглядаючи основні елементи фінансової безпеки, науковці розглядають такі складові елементи, як бюджетно-податкова, фінансово-кредитна та валютна безпека. Так, фінансово-кредитна безпека на думку О. В. Тихонової [18], охоплює фінансову безпеку банків, безпеку інвестиційної діяльності, безпеку страхового та фондового ринків, а також безпеку у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Таке поєднання обґрунтовується тим, що у всіх перерахованих напрямках існують подібні суспільні відносини – у сфері надання фінансових послуг. До ринку фінансових послуг, відповідно до п. 6 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», належать ринки банківських, страхових, інвестиційних послуг, операції з цінними паперами та інші види ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [19].

На нашу думку, безпека на ринку фінансових послуг, які надають небанківські фінансово-кредитні установи, в сучасних умовах може розглядатися як окремий напрямок фінансової безпеки. На обґрунтованість такого підходу вказують і положення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері від 15 серпня 2012 р., в якій зазначено, що характерними ознаками національної безпеки у фінансовій сфері є збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз,

здатність забезпечити ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави. Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатньо ефективне застосування механізмів, спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ і чинників, що призводить до створення зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері.

Таким чином, в сучасних умовах реформування економічних відносин надзвичайними темпами та динамізмом характеризується розвиток фінансових ринків. У фінансовій індустрії конкурентна перевага та технології тісно переплетені та пов'язані між собою. Зростання довіри до ринків фінансових послуг, ефективність їх роботи значною мірою залежать від того як і за якими правилами функціонує фінансовий сектор. У діяльності фінансових інститутів в Україні та й в усьому світі виникають самі різноманітні проблеми, що потребують свого вирішення. Стрімке зростання технологій та комунікації, розвиток інформаційних технологій та їх активне використання в сфері фінансових послуг сприяють появі та удосконаленню різноманітних видів правопорушень, щорічні втрати від яких у світовому масштабі оцінюються в мільярди доларів.

#### Анотація

У статті наголошено на тому, що в основі стратегії забезпечення безпеки на фінансових ринках лежить розроблення заходів правового характеру, адже сучасний стан законодавчого регулювання запобігання правопорушенням характеризується недосконалістю та розбалансованістю актів усіх рівнів, відсутністю офіційно визнаної концепції розвитку нормативно-правової бази, яка стосується організації і функціонування системи боротьби зі злочинністю, роз'єднаністю суб'єктів, невиправданим дублюванням окремих їх функцій, недостатнім рівнем правового забезпечення взаємодії й координації правоохоронних та інших державних органів. Встановлено, що фінансова безпека є складовим елементом економічної безпеки держави, яку розглянуто з трьох позицій.

Безпека на ринку фінансових послуг, які надають небанківські фінансово-кредитні установи, в сучасних умовах може розглядатися як окремий напрямок фінансової безпеки. На обґрунтованість такого підходу вказують і положення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері (2012 р.), в якій зазначено, що характерними ознаками національної безпеки у фінансовій сфері є збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність забезпечити ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави. Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатньо ефективне застосування механізмів,

Тому, визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечить ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави, а фінансова безпека фінансово-кредитних установ виступає головним елементом їх економічної безпеки. Водночас певним чином вона є самостійним елементом і являє собою такий стан їх фінансових ресурсів, за якого забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність, захист фінансових інтересів та здатність зберігати свої фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз. Тобто, основна увагу фінансової безпеки має бути спрямована на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів і підтримання їх на достатньому рівні для ефективної діяльності на ринку фінансових послуг за будь-яких умов. Останнє ж передбачає активну діяльність, щодо залучення фінансових ресурсів та їх ефективного вкладання. Виходячи з цього можна зауважити, що фінансова безпека охоплює всі сторони фінансової діяльності небанківських фінансово-кредитних установ і забезпечує їх стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ і чинників, що призводять до створення зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері.

Таким чином, в сучасних умовах реформування економічних відносин надзвичайними темпами та динамізмом характеризується розвиток фінансових ринків. У фінансовій індустрії конкурентна перевага та технології тісно переплетені та пов'язані між собою. Зростання довіри до ринків фінансових послуг, ефективність їх роботи значною мірою залежать від того як і за якими правилами функціонує фінансовий сектор. У діяльності фінансових інститутів в Україні та й в усьому світі виникають самі різноманітні проблеми, що потребують свого вирішення. Стрімке зростання технологій та комунікації, розвиток інформаційних технологій та їх активне використання в сфері фінансових послуг сприяють появі та удосконаленню різноманітних видів правопорушень, щорічні втрати від яких у світовому масштабі оцінюються в мільярди доларів.

Тому, визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечить ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави, а фінансова безпека фінансово-кредитних установ виступає головним елементом їх економічної безпеки. Водночас певним чином вона є самостійним елементом і являє собою такий стан їх фінансових ресурсів, за якого забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність, захист фінансових інтересів та здатність зберігати свої фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз. Тобто, основна увагу фінансової безпеки має бути спрямована на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів і підтримання їх на достатньому рівні для ефективної діяльності на ринку фінансових послуг за будь-яких умов. Останнє ж передбачає активну діяльність, щодо залучення фінансових ресурсів та їх ефективного вкладання. Виходячи з цього можна зауважити, що фінансова безпека охоплює всі сторони фінансової діяльності небанківських фінансово-кредитних установ і забезпечує їх стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

**Ключові слова:** небанківська фінансова установа, фінансова безпека, фінансові послуги, забезпечення.

## **Buha H.S. Concepts and elements of financial security in the non-banking market financial services in Ukraine**

### **Summary**

The article emphasizes that the strategy of ensuring security in financial markets is based on the development of legal measures, as the current state of legal regulation of crime prevention is characterized by imperfection and imbalance of acts at all levels, lack of officially recognized concept of legal framework for organization and functioning of the system of fight against crime, disunity of subjects, unjustified duplication of their separate functions, insufficient level of legal support of interaction and coordination of law enforcement and other state bodies. It is established that financial security is an integral element of economic security of the state, which is considered from three positions.

Security in the market of financial services provided by non-bank financial institutions, in modern conditions can be considered as a separate area of financial security. The validity of this approach is indicated by the provisions of the Concept of National Security in the Financial Sphere (2012), which states that the characteristics of national security in the financial sphere are balance, resilience to internal and external threats, the ability to ensure effective functioning of the national economy and economic growth of the state. The problem that needs to be addressed is the ineffective use of mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating phenomena and factors, which leads to external and internal threats to national security in the financial sphere.

Thus, in modern conditions of reforming economic relations, the development of financial markets is characterized by extraordinary pace and dynamism. In the financial industry, competitive advantage and technology are closely intertwined and interconnected. The growth of confidence in the financial services markets, the efficiency of their work largely depends on how and under what rules the financial sector operates. In the activities of financial institutions in Ukraine and around the world there are a variety of problems that need to be addressed. The rapid growth of technology and communication, the development of information technology and their active use in the field of financial services contribute to the emergence and improvement of various types of offenses, the annual losses of which are estimated at billions of dollars worldwide.

Therefore, defining the conceptual basis for the formation of an effective and efficient mechanism of public risk management in the financial sector, aimed at preventing crises and minimizing their consequences, will ensure the effective functioning of the national economy and economic growth, and financial security of financial institutions is the main element of their economic security. At the same time, in a way, it is an independent element and is a state of their financial resources, which provides effective (profitable) activities, protection of financial interests and the ability to maintain their financial capabilities under the influence of various dangers and threats. That is, the main focus of financial security should be on ensuring the efficient use of financial resources and maintaining them at a sufficient level for effective operation in the financial services market under any conditions. The latter involves active activities to attract financial resources and their effective investment. Based on this, it can be noted that financial security covers all aspects of the financial activities of non-bank financial institutions and ensures their stability and competitiveness in the market.

**Key words:** non-bank financial institution, financial security, financial services, provision.

#### Список використаних джерел:

1. Волобуев А. Ф. Хищения с использованием небанковских финансовых учреждений. *Законность*. 2000. № 7. С. 39–41.
2. Чаплигін К.М. Державне антикризове регулювання небанківських фінансових інститутів в Україні. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2012. № 5. С. 54–58.
3. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2012 р. № 569-р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>
4. Першин М. В. Понятие экономической безопасности: логический и правовой аспекты. *Вестник Нижегородской академии МВД России*. 2002. № 2. С. 45–51.
5. Дмитренко Е. Фінансова безпека держави потребує нормативно-правового врегулювання. *Віче*. 2003. № 10. С. 53–55.
6. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р
7. Економічна безпеки України: внутрішні та зовнішні чинники : навч. посіб. М. Д. Лесечко, Я. Й. Малик, С. Д. Гелей та ін. Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 425 с.
8. Васильев В. Г. Институциональное обеспечение экономической безопасности государства : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05. СПб., 2005. 20 с.
9. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с.

10. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія Єпіфанов А. О., Плас-тун О. Л., Домбровський В. С. та ін.; за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ “УАСБ НБУ”, 2009. 295 с.
11. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення: посіб. К.: НІСД, 1997. 144 с.
12. Экономическая и национальная безопасность : учебник под ред. Е. А. Олейникова. М. : Экзамен, 2004. 310 с.
13. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія. К. : НИПМБ, 2005. 12.
14. Финансовая безопасность : учеб. пособ. В. С. Чеботарев, С. С. Чеботарев, С. А. Кузьменко, О. М. Елфимов и др. Н. Новгород : Нижегородская акад. МВД России, 2011. 120 с.
15. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграцій-них стосунків з європейськими країнами. *Фінансова консультація*. 2000. № 5. С. 34–38.
16. Петросян О. Ш. Уголовно-правовые и криминологические аспекты обеспечения финансо-вой безопасности государства : [моногр.] Петросян О. Ш. М. : ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2010. 279 с.
17. Бурцев В. В. Факторы финансовой безопасности России. *Финансовая безопасность*. 2001. № 2. С. 48–56.
18. Барановський О. І. Фінансова безпека держави. *Фінанси України*. 1996. № 11. С. 19–34.
19. Тихонова О.В. Фінансова безпека: проблема визначення. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 2012. № 2. С. 20–29.
20. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.